

Zienswijze op de Nationale Visie op Duurzame Koolstof in de Chemische Industrie

Namens Stichting Zero Waste Nederland

Datum: 9 mei 2025

Samenvatting

Stichting Zero Waste Nederland verwelkomt het initiatief voor een nationale visie op duurzaam koolstofgebruik. Tegelijkertijd constateren wij dat de huidige visie te technisch en aanbodgericht is, zonder duidelijke richtinggevende keuzes. Cruciale elementen zoals consumptiebeperking, afvalpreventie en gedragsverandering ontbreken grotendeels. Geen van de scenario's uit het Drift-rapport wordt serieus meegenomen, terwijl deze juist beleidsrichting kunnen geven. Scenario 3 ('Geïsoleerd Europa') is zelfs al realiteit: geopolitieke spanningen, schaarste en disrupties van handelsketens vragen om urgent handelen. Deze zienswijze pleit voor een fundamentele koerswijziging: van optimalisatie binnen het bestaande systeem naar een systeemverandering waarin het verminderen van de vraag naar fossiele grondstoffen centraal staat. Dat vereist heldere doelen, dwingende beleidsinstrumenten, betrokkenheid van de samenleving en samenwerking met andere departementen zoals het Ministerie van I&W. Bovendien moet elke beleidsvisie bijdragen aan het nationale doel: een volledig circulaire economie in 2050, en halvering van het primair grondstoffengebruik in 2030.

1. Inleiding: het ontbreken van visie in een visiedocument

De titel suggereert een visie, maar het document blijft steken in een technische verkenning van mogelijke koolstofbronnen. Een echte visie beantwoordt de vraag: wat willen we als samenleving meer én minder? Welke vormen van chemische productie zijn in de toekomst nog gewenst, en welke niet? Welke wet- en regelgeving, economische prikkels en maatschappelijke interventies zetten we in om dat toekomstbeeld te realiseren? Die vragen blijven onbeantwoord. De richting blijft vaag, en het ontbreekt aan politieke moed om afscheid te nemen van business as usual. Dit maakt het document ongeschikt als kompas voor de transitie naar een circulaire, toekomstbestendige economie en het gebruik van koolstof daarin.

2. Van aanbod naar vraag: consumptiebeperking als kernstrategie

De visie richt zich volledig op het vervangen van fossiele koolstof door circulaire, biogene of CO₂-afgevangen alternatieven. Maar die bronnen zijn in onvoldoende mate beschikbaar om het huidige productieniveau in stand te houden.

Afvalpreventie, levensduurverlenging, hergebruik, reparatie en reductie van overconsumptie zijn daarom geen aanvullende opties, maar noodzakelijke voorwaarden. Strategieën volgens de R-ladder (Refuse, Reduce, Reuse, Repair) moeten leidend zijn. Dat

betekent ook: ontmoedigen van nieuwe fossiele plastics en geen uitbreidingen van fossiel-gebaseerde productiecapaciteit. De maatschappelijke roep om minder slecht gemaakte producten die kort meegaan, groeit. Daarin ligt draagvlak én urgentie. Zonder sturing op consumptiebeperking is het doel van een circulaire economie in 2050 simpelweg niet haalbaar.

3. Scenario's van Drift: gemiste kans voor richtinggevend beleid

In het Drift-rapport "Transitiepaden naar een duurzame koolstofchemie" worden vier scenario's geschetst die uiteenlopende maatschappelijke en geopolitieke ontwikkelingen adresseren. Wij vinden alle vier relevant en waardevol als beleidskompas, maar vooral scenario 3 ('Geïsoleerd Europa') is actueel: met grote geopolitieke spanningen, strijd om grondstoffen, nationale bescherming van natuurlijke bronnen en inperking van toegang tot fossiele bronnen voor Europa. Dit is geen hypothetisch scenario meer, maar realiteit.

Toch worden deze scenario's in de officiële visie niet of nauwelijks benoemd. Daarmee mist het document urgentie, richting en de kans om maatschappelijke veerkracht en circulaire alternatieven strategisch in te zetten. Waarom wordt deze geopolitieke context niet benut om consumptiebeperking, circulair ontwerp en strategische autonomie als kern van de visie te positioneren? Bovendien biedt scenario-denken een waardevol instrument om de toekomstbestendigheid van beleid te toetsen - een noodzakelijke voorwaarde voor het bereiken van de doelen voor 2030 en 2050.

4. Beperkingen van alternatieve koolstofbronnen: eerlijk over schaarste

De visie suggereert dat een technologische vervanging van fossiele grondstoffen haalbaar is. Maar de beschikbaarheid van circulaire, biogene en CCU-koolstof is beperkt:

- Recyclaat is schaars, versnipperd en kwalitatief niet altijd geschikt.
- Biograndstoffen concurreren met voedselproductie en biodiversiteit.
- CO₂-captatie is energie-intensief en technologisch nog beperkt inzetbaar.

Een visie die inzet op "vervangen en doorgroeien" zonder vraagreductie is daarom niet realistisch. De chemische industrie moet kleiner, selectiever en circulair worden. Alleen zo kunnen we bouwen aan een veerkrachtige en toekomstbestendige industrie.

5. Monitoring: van energiegebruik naar grondstofstromen

De huidige monitoring focust op energie-efficiëntie, maar mist voldoende inzicht in materiaalstromen en grondstoffengebruik. Zero Waste Nederland pleit voor een breder KPI-kader, waaronder:

- Hergebruikpercentages (R3-R4)
- Afvalreductie per ton product
- Aandeel secundaire grondstoffen
- Recycling Efficiëntie

Deze indicatoren moeten transparant en verplicht worden opgenomen in vergunningen, jaarverslagen en een publiek dashboard. Monitoring moet gericht zijn op het bereiken van

de nationale doelen: 50% minder primair grondstofgebruik in 2030 en volledige circulariteit in 2050.

6. Beleidsinstrumenten: zonder dwang geen transitie

De visie biedt geen instrumentarium om daadwerkelijke verandering af te dwingen. Wij bepleiten:

- Een heffing op virgin plastics
- Verplichte gerecyclede content (minimaal 30%)
- Importverbod op moeilijk recyclebare fossiele kunststoffen
- Verbod op nieuwe fossiele plasticfabrieken
- Stimulering van duurzame CCU en biobased productie via subsidies

Zonder dergelijke prikkels blijft de sector inzetten op de goedkoopste, fossiele route. Zonder concrete beleidskeuzes blijven we hangen in vrijblijvendheid en wordt het doel van een circulaire economie onhaalbaar.

7. Brede blik: van CO2 naar complete grondstoftransitie

Het visiedocument beperkt zich tot koolstof uit olie en gas, maar negeert de bredere grondstoffenproblematiek. De impact van de chemische sector op het gebruik van metalen, mineralen en water wordt niet benoemd. Ook de energiebronnen voor productieprocessen blijven buiten beeld.

Zero Waste Nederland roept op tot een integrale visie op grondstoffen, waarbij ook kritieke materialen en hun geopolitieke kwetsbaarheden worden meegenomen. Alleen met zo'n brede blik is de chemie van de toekomst toekomstbestendig, circulair en klimaatneutraal.

8. Gedragsverandering en maatschappelijke betrokkenheid

De transitie naar duurzame chemie is geen puur technische exercitie. Het vereist gedragsverandering, maatschappelijk eigenaarschap en co-creatie met burgers, ontwerpers en producenten. Geen enkel scenario uit Drift komt terug in het document, en ook maatschappelijke bewegingen, veranderkundig inzicht en ruimte voor gedragsinterventies ontbreken. Terwijl uit talloze initiatieven blijkt dat draagvlak bestaat voor betere, circulaire producten en consumptie.

Daarom pleiten wij voor samenwerking met maatschappelijke organisaties, investeringen in bewustwording, en beleidskaders die ruimte geven aan lokale circulaire projecten. Gedragsverandering is niet de sluitpost, maar de sleutel. Alleen in een samenleving waarin circulair gedrag wordt ondersteund, kunnen de circulaire doelen voor 2050 worden gerealiseerd.

9. Terminologie en framing: benoem wat het is

Het gebruik van vage termen als "duurzame grondstoffen" verhuult de kern. We pleiten voor:

- Gebruik van "fossielvrije grondstoffen"
- Spreek van "vraagreductie" i.p.v. "efficiëntie"
- Benoem circulair ontwerp als randvoorwaarde, niet als optie

Heldere taal voorkomt greenwashing, verhoogt het urgentiebesef en draagt bij aan toekomstgericht beleid.

10. Conclusie en oproep

De Nationale Visie op Duurzaam Koolstofgebruik biedt een belangrijk aanknopingspunt, maar blijft steken in technologische optimalisatie zonder systeemverandering. Zero Waste Nederland pleit voor een koerswijziging waarin consumptiebeperking, preventie en burgerbetrokkenheid centraal staan. Daarbij moeten de scenario's van Drift, en met name het reeds ingezette scenario 3, leidend zijn in beleidsontwikkeling.

De tijd van vrijblijvendheid is voorbij. Elke beleidskeuze moet bijdragen aan de nationale doelen: 50% minder primair materiaalgebruik in 2030 en volledige circulariteit in 2050. Wij denken graag mee over de verdere uitwerking van deze visie, vanuit onze expertise in gedragsverandering, circulaire strategieën en burgerinitiatieven.

Met vriendelijke groet,

Stichting Zero Waste Nederland

zerowastenederland.nl